

DIKTATURER TÅL INTE FRIHET OCH SANNING

Revolutionsmuseet hade flyttat. Jag letade mig fram på Timisoaras gator efter en knapphändig beskrivning om var det nya museet låg. Revolutionen i Rumänien som ledde till kommunismens fall startade i Timisoara i december 1989. Detta europeiska revolutionsår är en av mitt livs stora höjdpunkter. Drygt 20 år senare, ville jag besöka revolutionsmuseet för att se och lära mer. Till sist fann jag det. Det var stängt.

Men jag ringde på en klocka och självaste direktören Dr Orban kom och öppnade. Jag undrade om jag kunde få komma in och titta även om det var stängt. Jodå, inga problem. Direktören själv tog mig runt på en privat visning och berättade i nära två timmar om revolutionen och sitt liv.

– Jag är bara 22 år gammal, sa han med glimten i ögat. I december 1989 föddes jag nämligen på nytt. Då fick vi frihet.

Direktören haltade något och gick med käpp. Han blev skjuten under revolutionsdagarna. Jag förstod snart att museet inte bara var hans jobb utan ett uttryck för en hängiven passion och genuin glädje över frihet och sanning. Diktaturens förljugenhet hade krossats.

Pastor László Tökés var ledare för den rumänska frihetskampen. Genom hans frimodiga agerande och orädda sanningssägande bröts fruktan. Utan fruktan fungerar inte förtryckapparater. Bland annat hoppade en ung man upp på en spårvagn och sa att nu fruktade han inget och började ropa ut om frihet och ned med diktaturen.

En av de sista revolutionsdagarna knäböjde halva stadens befolkning – 150 000 människor – och bad Fader vår tillsammans.

Jag besökte Tallinn under Sovjetunionens sista skälvande år. De baltiska staterna hade tagit initiativet – under glasnost och perestrojkan – att söka personlig och nationell frihet. Alla tre länderna hade bildat folkfronter och frihetspartier. I augusti 1989 bildade dessa en mänsklig kedja av mer än en miljon ester, letter och litauer som

höll varandras händer över 60 mil från norr till söder. Man var inte rädda, fruktans makt var bruten. Man sjöng och längtade efter frihet.

Ledare för dessa frihetsrörelser kom till Tallinn och sprang in på stora torget sjungande och viftande med de förbjudna nationella flaggorna. Den stämningen och stunden glömmer jag aldrig. Endast de som levt under eller sett insidan av förtryckarregeringar kan till fullo uppskatta frihetslängtan och värdet av friheten. Den är värd sitt pris och många fick betala ett högt pris i frihetskampen.

Alltsedan den sjungande revolutionen i slutet på 1980-talet har jag närt en dröm om att få delta i Estlands stora sångfestival. Då var hundratusentals estländare med och sjöng Sovjetunionen i sank. 20 år senare var jag där. Kören bestod av 25 000 sångare. Cirka 100 000 människor hade kommit från hela landet och deltog i sången och dansen. Inget kan kväsa en sång om frihet.

Frihetslängtan är en av människans starkaste drivkrafter. Men diktaturer tål inte frihet och sanning, de är som troll i sol: sanningens ljus får lögnens grundvalar att spricka. Det är därför diktatorer av varje slag avskyr frihet. Genom yttrandefrihet, religionsfrihet och pressfrihet kan sanningar komma fram och sanningen ska göra oss fria.

Men det är skillnad på frihet och frihet. Frihet i en postmodern tappning utgår ifrån ett inomvärldsligt system där människan är alltings mått och mål. Grunden för mänskliga fri- och rättigheter urholkas om det inte finns referensramar som är större än människan själv. Och då kan jagandet efter personlig frihet leda till ofrihet och avskyvärda kränkningar av människoliv.

Aristoteles menade att frihet är något som endast kan förverkligas inom sanningens ramar. Det finns alltså ingen verklig frihet utan sanning. Och om sanningen relativiseras så blir lätt friheten en chimär. Frihet är en etisk kategori.

Exempelvis Johannes Paulus II, Vaclav Havel, Ronald Reagan, Margaret Thatcher och Alexander Solzjenitsyn förde en kamp mot kommunistförtrycket. Deras knivskarpa sanningar var som dödliga

pilar gentemot förljugna och korrupta regimer.

Vi hälsar frihet från allehanda förtryck med glädje. Men vad för slags frihet vi vill ha och till vad? Är det en post-modern självcentrerad frihet? Eller är det en frihet där friheten har ett högre syfte, där ramen är sanning och godhet?

Johannes Paulus II menar* att friheten är till för kärlek till Gud och till medmänniskor. Frihet har blivit given till människan både som en gåva och som ett uppdrag. Den har sin livsluft i sanningen och för det gemensamma goda. Detta står i skarp kontrast till lögnaktiga diktaturer och till själviska sekulära samhällen där individen är alltings mål och centrum. I dessa miljöer kvävs friheten, sakta men säkert.

Men det finns alltid hopp. Sanningen kan undertryckas men aldrig dödas och Sanningen kommer alltid att göra oss fria.

Mats Tunehag

Juli 2015

* Memory & Identity: Personal Reflections, Pope John Paul II. Weidenfeld & Nicolson, London 2005